

УДК: 338.1 : 658

DOI: 10.31732/2663-2209-2024-75-21-30

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ

Марко Гребенюк¹

¹Аспірант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: HrebeniukMV@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7514-1794>

ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE IN MODERN CONDITIONS: THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE AGRI-FOOD SECTOR

Marko Hrebeniuk²

²Postgraduate student, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: Hrebeniuk@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7514-1794>

Анотація. Стаття присвячена аналізу ендogenous становища України в умовах інтенсивної екзогенної конкуренції на світовому ринку. Акцентовано, що національна економічна модель України має враховувати поточний стан і сучасні виклики, зокрема обмеженість зовнішнього фінансування та високі витрати на оборону, які створюють додаткові труднощі для фінансування цивільних потреб. Зауважено, що прогнозоване зростання ВВП на 2024 рік становить 3,0%, що є нижчим за попередні прогнози через обмеження зовнішнього фінансування на початку року. Наголошено, що ключовими елементами національної економічної моделі залишаються залучення зовнішньої допомоги та розвиток стратегічних галузей, таких як металургія та агро-сектор. Металургійна галузь демонструє стійкість та здатність до відновлення, що позитивно впливає на експортний потенціал та підтримку внутрішнього ринку. Інвестиції в технологічні інновації є критичними для подальшого розвитку цієї галузі. Аграрний сектор також відіграє важливу роль у національній економіці та конкурентній позиції України на світовому ринку. Повномасштабне вторгнення завдало значних збитків агросфері, додаючи нових викликів до однієї з галузей, яка дає найбільший обсяг до ВВП. Зміни в обсягах експорту зернових та соняшникової олії вказують на значні виклики та можливості, що вимагають розробки ефективних експортних стратегій. Наголошено, що економічний розвиток України залежить від реалізації аграрного потенціалу, досягнення енергетичної незалежності, оновлення промислового сектору, покращення інвестиційного клімату, розробки ефективних експортних стратегій та інвестицій в освіту і наукові дослідження. Комплексний підхід до реалізації цих напрямків є вирішальним для досягнення сталого економічного прогресу. Дослідження може бути корисним аналітикам, міжнародним організаціям, державній і місцевій владі.

Ключові слова: економічний розвиток, ВВП, національна економічна модель, конкурентоспроможність, агропродовольчий сектор, аграрний потенціал.

Формули: 0; рис.: 1; табл.: 3, бібл.: 26

Abstract. The paper is dedicated to analyzing Ukraine's endogenous situation under conditions of intense exogenous competition in the global market. It emphasizes that Ukraine's national economic model must consider the current state and contemporary challenges, particularly the limited external financing and high defense expenditures, which create additional difficulties for funding civilian needs. It is noted that the projected GDP growth for 2024 is 3.0%, which is lower than previous forecasts due to restrictions on external financing at the beginning of the year. It is emphasized that key elements of the national economic model remain attracting external aid and developing strategic sectors such as metallurgy and the agricultural sector. The metallurgy industry demonstrates resilience and the ability to recover, positively impacting export potential and supporting the domestic market. Investments in technological innovations are critical for the further development of this sector. The agricultural sector also plays a significant role in the national economy and Ukraine's competitive position in the global market. The full-scale invasion has caused significant damage to the agricultural sector, adding new challenges to one of the largest contributors to GDP. Changes in the volumes of grain and sunflower oil exports indicate significant challenges and opportunities, requiring the development of effective export strategies. It is emphasized that Ukraine's economic development depends on realizing its agricultural potential, achieving energy independence, renewing the industrial sector, improving the investment climate, developing effective export strategies, and investing in education and scientific research. A comprehensive approach to implementing these directions is crucial for achieving sustainable economic progress. The study may be useful to analysts, international organizations, and national and local authorities.

Keywords: economic development, GDP, national economic model, competitiveness, agri-food sector, agricultural potential.

Formulas:0; fig.: 1; tabl.: 3; bibl.:26

Постановка проблеми. У сучасному світі глобалізації та інтеграції, економічний розвиток держави відіграє вирішальну роль у забезпеченні її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Світова конкуренція, яка постійно зростає, висуває нові виклики перед країнами, змушуючи їх адаптувати свої економічні стратегії та шукати інноваційні підходи до розвитку. В таких умовах кожна держава має не лише підтримувати стабільність своєї економіки, але й активно вдосконалювати її структуру, підвищувати ефективність виробництва, інвестувати в науку і технології, а також стимулювати підприємництво. Агропромисловий сектор довгі роки виступає флагманом національної економіки, тому з проблемою повномасштабного вторгнення, галузь змушена адаптуватися та знаходити нові рішення промислових проблем.

Національна економіка має повернути провідні експортні позиції аграрних культур, за допомогою як і міжнародної підтримки, так і внутрішніх платежів. Основним питанням у даному контексті є аналіз ключових факторів, які впливають на економічний розвиток держави в умовах світової конкуренції, а також виявлення ефективних механізмів і стратегій для зміцнення економічних позицій на міжнародному ринку. Особлива увага має приділятися ролі інновацій та технологічного прогресу, які стають основними драйверами економічного зростання в сучасних умовах. Важливим є вплив інституційного середовища, яке створює необхідні умови для розвитку бізнесу та інвестиційної привабливості країни. Враховуючи швидкі зміни в глобальній економіці, стратегічне планування та гнучке управління національною економічною моделлю стають ключовими елементами успіху в умовах конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці економічного розвитку держави в умовах інтенсивної глобальної конкуренції присвячено ряд робіт українських і зарубіжних дослідників. Так, Gereffi G. (2011) вивчав роль

глобальних виробничих ланцюгів у формуванні міжнародної конкуренції. Було досліджено, як компанії використовують міжнародні виробничі мережі для зниження витрат і збільшення конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Vukšić (2013) проаналізував різні стратегії країн, що розвиваються, для покращення стану інвестиційного клімату, зокрема через поліпшення правових і економічних умов ведення бізнесу. На його думку, успіх у залученні інвестицій значною мірою залежить від здатності країни адаптуватися до глобальних економічних тенденцій і конкурентного тиску.

Acharyya, & Kar (2014) розглядають зв'язок між міжнародною торгівлею та економічним розвитком, аналізуючи, як різні аспекти міжнародної торгівлі сприяють або стримують зростання національних економік. Проаналізовано, як торгова політика та регуляції впливають на економічні структури, включаючи виробничі можливості, зайнятість та інноваційну активність.

Singh (2016) досліджує комплексні взаємозв'язки між конкуренцією, політикою конкуренції, конкурентоспроможністю, глобалізацією та розвитком. Він доводить, що ефективна політика конкуренції є ключовим елементом для забезпечення здорової конкуренції і сприяння стійкому розвитку. Зокрема важливою є роль глобалізації в зміні традиційних підходів до конкуренції і розробці політик, що відповідають сучасним викликам світової економіки.

Jhamb, & Turcanu (2022) аналізували глобальні бізнес-показники та економічні тенденції, особливо з урахуванням впливу пандемії COVID-19. Зокрема, вони звертають увагу на те, як пандемія прискорила процес цифрової трансформації і змінила парадигми у міжнародній торгівлі та інвестиційних стратегіях.

Kaczmarczyk, & Flassbeck (2023) зосереджуються на ролі прямих іноземних інвестицій у динаміці торгівлі та

капітальних потоків. Автори акцентують, що інвестиції ззовні є критично важливими для внутрішнього розвитку, сприяють модернізації індустрії і підвищенню міжнародної конкурентоспроможності країн.

Робота Lusha (2024) зосереджена на впливі національної та міжнародної співпраці на економічний розвиток. У ній детально аналізується, як взаємодія між країнами сприяє їхньому економічному розвитку. Результати підкреслюють, що тісніша співпраця між державами може стати драйвером економічного зростання, особливо через інновації та обмін технологіями.

Питанню позиціонування України в міжнародному конкурентному контексті, зокрема агропродовольчому, присвячено ряд досліджень українських учених. Так, Дудка Ю. (2009) розглядав взаємозв'язок між конкурентоспроможністю економіки та економічною безпекою України в умовах глобалізації. На думку Румика (2012), наявність політичних ризиків для інвестованого капіталу та нестабільне економічне становище, що залежить від податкової політики, не стимулює залучення інвестицій у державу. Крім того, він вважає, що економічний зміст продовольчої проблеми полягає у невідповідності попиту на продукти харчування та можливостями сільськогосподарського виробництва, яке обмежене рівнем свого розвитку та наявними ресурсами (Румик, 2020).

Ясько (2020) вивчав розвиток конкуренції як фактор посткризового відновлення економіки. Особлива увага приділяється впливу економічних реформ на відновлення конкурентоспроможності. Машкара-Чокнадій, & Пачкал (2021) аналізують особливості економічної конкуренції в рамках глобалізації світової економіки та в умовах продовольчих викликів. Автори звертають увагу на необхідність реформ у національних економічних системах для підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Зважаючи на суттєві зміни сучасного економічного середовища, пов'язані з війною, деталізації та уточнення потребує аналіз розвитку держави в умовах продовольчих викликів, а також можливостей залишатися конкурентоспроможною державою в контексті внутрішнього та зовнішнього продовольчого забезпечення.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є дослідження ролі та значення агропродовольчого сектору у системі економічного розвитку України у контексті світових продовольчих викликів і міжнародної конкуренції.

Основними методами дослідження були наукова абстракція, логічне узагальнення, графічний та статистико-економічний підходи до оцінки та аналізу тенденцій економічного розвитку держави в умовах світової конкуренції та глобальних змін.

Вклад основного матеріалу дослідження. Станом на 2024 р. прогнозоване зростання ВВП України становитиме 3,0% у річному вимірі, згідно з прогнозами НБУ (НБУ, інфляційний звіт, 2024). Цей показник економічного зростання є нижчим порівняно з попереднім прогнозом (на рівні 3,6% у 2024 р.). Зниження прогнозного темпу росту відображає економічні виклики, з якими Україна зіткнулася на сучасному етапі розвитку.

Аналіз квартальних даних показав, що реальний ВВП України у 1 кв. 2024 р. зріс на 3,1% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Зниження темпів економічного зростання може бути пов'язано з обмеженішим фінансуванням – на початку 2024 р. Україна отримала малий обсяг зовнішньої бюджетної допомоги, що вплинуло на можливості уряду фінансувати великі проекти та програми.

Проте, перспективи на майбутнє виглядають оптимістичніше. За прогнозами НБУ, у 2025-2026 рр. очікується прискорення зростання ВВП (Рис. 1).

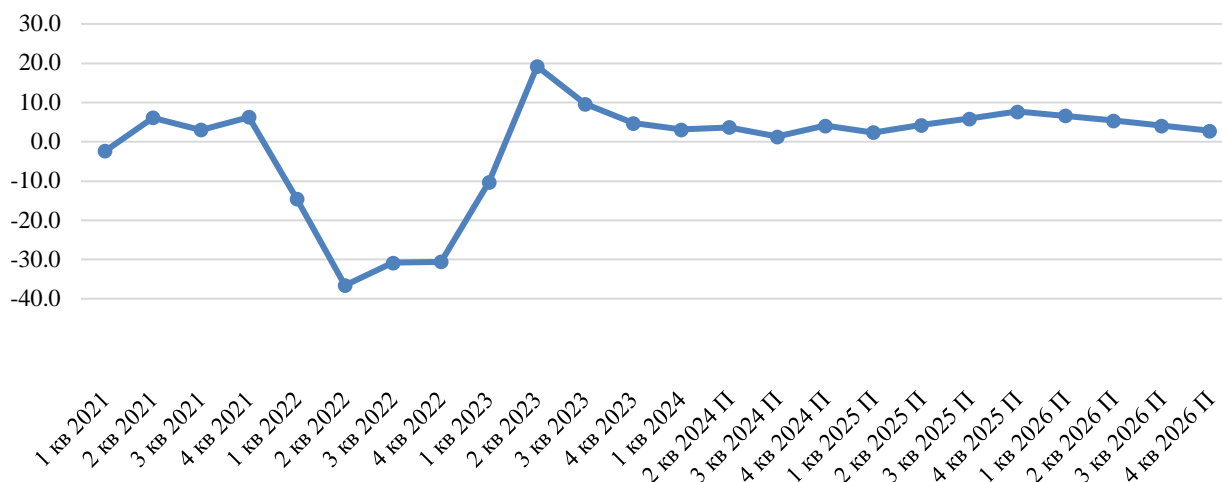

Рис. 1. Темпи росту реального ВВП України, 2021-2026 рр. (прогноз), %

Джерело: побудовано автором на основі (НБУ, інфляційний звіт, 2024)

Це сприятиме швидшій нормалізації економічної активності, що передбачає поступове відновлення стабільності та зростання в основних секторах економіки. Таке прискорення темпів економічного зростання є особливо важливим для довгострокового економічного розвитку та зміцнення економічної стійкості країни в умовах глобальної конкуренції.

Не дивлячись на складну ситуацію в країні останні декілька років деякі з загальних економічних показників залишаються досить на високому рівні. Так, наприклад, реальний ВВП України за 2023 рік склав понад 5518062 млн грн., у порівнянні з 3865780 млн грн. у 2022 році. Ріст склав понад 42% (Мінфін, 2024).

До того ж, виходить доволі цікава ситуація, якщо аналізувати обсяги ВВП саме по кварталах. Так, у першому та другому кварталі 2023 року обсяг ВВП склав 1143216 та 1257152 млн грн. відповідно. В той час реальний обсяг ВВП у третьому та четвертому кварталі 2023 року склав 1592609 та 1525085 млн грн. відповідно. Це свідчить про те, що не дивлячись на шокове економічне положення в країні останніми роками, економічна ситуація в країні все ж таки стабілізується (Мінфін, 2024).

Порівняльний аналіз 2021 року з 2022 роком дає можливість зробити висновок, що ВВП має тенденцію до зниження. Так, ВВП на душу населення на рік знизився з

131907 грн. до 126152 грн. Зниження склало майже 5%, і в цих статистичних даних ще не була врахована інфляційні чинники (Мінфін, 2024).

Слід зазначити, що в період війни конкурентоспроможність України значно знизилася. Але, незважаючи на всі аспекти, країна продовжує створювати нові проекти, присутнє міжнародне співробітництво та технологічний прогрес.

Доцільним виглядає аналіз прямих збитків, завданих інфраструктурі України, в період початку 2024 року, щоб проаналізувати можливість конкуренції з іншими країнами (Табл. 1).

Аналіз даних табл. 1 дає можливість зробити висновок, що найбільші прямі втрати спостерігаються в секторі житлових будівель, який становить 37,5% від загальної оцінки, та в інфраструктурному секторі - 23,4%. Спільно вони становлять понад 60% загальної суми втрат. Активи підприємств та промисловості складають 8,3%, а сектори АПК та енергетики мають значний внесок у сумарну оцінку втрат, становлячи відповідно 6,5% та 5,7%. Освітній сектор, хоч і менш значущий у порівнянні з іншими, все ж має вагомую частку у загальній сумі втрат - 4,3%. Інші галузі, такі як лісове господарство, ЖКГ, транспорт, охорона здоров'я, культура, туризм і спорт, також відображають прямі втрати, хоча їх частка менш значуща.

Таблиця 1. Загальна оцінка прямих збитків інфраструктури, на початок 2024 року

Тип майна	Оцінка прямих втрат, \$ млрд	Частка, %
Житлові будівлі	58,9	37,5
Інфраструктура	36,8	23,4
Активи підприємств, промисловість	13,1	8,3
АПК і земельні ресурси	10,3	6,5
Енергетика	9,0	5,7
Освіта	6,8	4,3
Лісовий фонд	4,5	2,9
ЖКГ	4,5	2,9
Транспортні засоби	3,1	2,0
Охорона здоров'я	3,1	2,0
Культура, туризм, спорт	3,1	2,0
Торгівля	2,6	1,6
Адміністративні будівлі	0,5	0,3
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3
Соціальна сфера	0,2	0,1
Фінансовий сектор	0,04	0,01
Разом	157,2	100

Джерело: побудовано автором на основі (KSE, 2024).

Втрати в адміністративному секторі, цифровій інфраструктурі та соціальній сфері становлять менше 1% від загальної суми. Фінансовий сектор має найменшу частку втрат - лише 0,01% від загальної оцінки (KSE, 2024).

Ключовим елементом національної економічної моделі України на сучасному етапі є залучення допомоги донорів (НБУ, 2024). З 2022 р. внутрішні доходи державного бюджету України переважно спрямовані на потреби оборони, при цьому такі витрати становлять приблизно 50% від загального бюджету.

З іншого боку, всі цивільні витрати фінансуються за допомогою іноземної фінансової підтримки. В 2024 р. Україні потрібно залучити близько 38 млрд дол США зовнішнього фінансування для покриття дефіциту держбюджету. У травні 2024 р. обсяг іноземної допомоги значно знизився, досягнувши найнижчого рівня за 2022-2024 рр. Зокрема, Україна отримала лише 20 млн дол США у вигляді кредитів від Світового Банку, що склало лише 0,4% від поточних потреб у фінансуванні. Однак, у 3 кв. 2024 р. очікується покращення ситуації завдяки планованому отриманню 1,9 млрд євро від ЄС і 2,2 млрд дол США від МВФ. Незважаючи на це, нерегулярність фінансової допомоги створює значні складнощі для уряду у плануванні та розподілі бюджетних коштів,

що негативно впливає на стабільність економічної політики країни та ускладнює становище в глобальному конкурентному середовищі.

У розрізі питання конкурентної позиції України на світовому ринку важливо розглянути ключові галузі, що формують національну економічну модель країни. Традиційно Україна займала одне з провідних місць у світовій металургії, але загострення російської збройної агресії 2022 р. поставило перед галуззю нові серйозні виклики. Попри це, українська металургія продемонструвала стійкість та здатність до швидкого відновлення та розвитку (Укрметалургпром, 2024).

У травні 2024 р. досягнуто високі обсяги виробництва: 653 тис. тонн чавуну, 738 тис. тонн сталі, 595 тис. тонн прокату. Зростання обсягів виробництва порівняно з минулим роком показало такі результати: виробництво чавуну зросло на 21%, сталі – на 31%, прокату – на 30%. Ріст виробництва металопродукції має значний позитивний вплив на національну економічну модель України в умовах глобальної конкуренції, зокрема в ключі зростання експортного потенціалу та підтримку внутрішнього ринку. Фокус інвестицій у технологічні інновації та розвиток виробничих потужностей буде визначальним для подальшого розвитку галузі.

Інша провідна галузь у структурі національної економічної моделі України – аграрна, що в сучасний нестабільних умовах на світовому ринку є ключовою для глобальної конкурентоспроможності України.

Розробка довгострокових прогнозів розвитку агропромислового виробництва має стати постійним і надзвичайно важливим напрямом діяльності Уряду України. Подолання наслідків тривалого спаду виробництва продовольства та споживання основних продуктів харчування, досягнення розширеного відтворення та функціонування сільськогосподарських товаровиробників в умовах ринкової економіки вимагає постановки та реалізації масштабних і багатопланових завдань соціально-економічного розвитку (Rumuk, 2021).

Проведений аналіз поточної ситуації засвідчив, що в травні 2024 р. аграрний експорт України показав тенденцію до зміни, зокрема спостерігалася різка зміна в обсягах експорту зернових і соняшникової олії (Мінагро, 2024). Ці коливання мають глибокий вплив на економіку країни та міжнародні аграрні ринки. Експорт зернових в Україні знизився до 5,8 млн т, що є менш, ніж половиною від попереднього показника 12,2 млн т. Таке зниження вказує на скорочення обсягів продажу врожаю минулого року, викликані як зовнішніми, так і внутрішніми факторами.

На противагу цьому, експорт соняшникової олії істотно зріс, досягши 714 тис т. Це свідчить про зростаючу роль України на світовому ринку олійних. Особливу увагу заслуговує зростання частки продукції, експортованої через морські порти, що в травні 2024 р. сягнуло 81%. Цей показник є важливим у контексті продовження активних воєнних дій.

Таким чином, зміни в експорті аграрної продукції України виявляють суттєві виклики та можливості для України у сфері агропромислового виробництва та міжнародної торгівлі. Сучасна ситуація вимагає розробки ефективних стратегій, які допоможуть оптимізувати експортні потужності та зміцнити позиції України на світовому аграрному ринку.

Аграрний сектор України довгий час був флагманом національної економіки, демонструючи стабільне зростання та вражаючі показники. До початку повномасштабної війни ця галузь щорічно зростала на 5-6%, становлячи вагому частку ВВП країни. Сільськогосподарське виробництво разом із переробкою продукції забезпечувало 16% ВВП, що підкреслює його ключову роль в економічній структурі держави.

Для кращого розуміння динаміки розвитку аграрного сектору України за останні роки, розглянемо економічні показники ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств (Табл. 2).

Таблиця 2. Базові показники результативності діяльності підприємств аграрного сектору

Показники	2015	2018	2019	2020	2021
Рівень рентабельності усієї діяльності аграрних підприємств, %	30,4	14,2	16,6	13,9	36,4
Індекс с/г продукції підприємств (у % до попереднього року, у постійних цінах)	94,8	112,0	102,7	88,0	122,3
Сукупний індекс витрат на виробництво с/г продукції (у % до попереднього року, у фактичних цінах)	150,9	114,0	99,4	100,6	140,9
Індекс цін с/г продукції, реалізованої підприємствами (у % до попереднього року)	154,5	109,3	92,4	119,2	136,0
Індекс інфляції (у % до попереднього року)	143,3	109,8	104,1	105,0	110,0
Індекс капітальних інвестицій у с/г (у % до попереднього року)	126,1	108,4	90,4	54,6	123,5

Джерело: побудовано автором на основі (Макалюк, Каптуренко, Баранніков, 2023).

Тож, 2021 рік закінчився з індексом цін продукції сільського господарства у 136% . Експорт сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів приносив Україні щорічно близько 22 млрд доларів США, що становило майже половину всього експорту країни. Однак, повномасштабна війна завдала значного удару по економіці України, в тому числі і по агропромисловому сектору. Блокування морських портів призвело до скорочення експорту сільськогосподарської продукції з 6-7 млн тон на місяць до 1,5 млн тон. Це спричинило стрімке зниження внутрішніх цін на аграрну продукцію, які навесні опустилися нижче собівартості (ВРУ, 2022).

За оцінками FAO, прямі втрати активів аграрного сектору сягають суми в 6 млрд доларів. Близько 5% земель вважаються пошкодженими, втрати доступних посівних площ перевищують 25%, а зрошуваних земель – понад 70%. Значно постраждали також ягідники та сади. Крім того, великі масиви земель стали небезпечними для обробітку через мінування та пошкодження. Істотних руйнувань зазнала сільськогосподарська інфраструктура, включаючи складські приміщення, транспортні шляхи, енергетичні об'єкти та переробні підприємства. Тваринництво також постраждало від бойових дій та зазнало втрат до 30% поголів'я у зонах активних бойових дій (Михальчук, 2022).

Окрім прямих наслідків війни, галузь продовжує стикатися з викликами, які існували і до її початку. Про важливість розробки класифікації та оцінки загроз продовольчої безпеки відомо досить давно (Румик, 2012). Це, насамперед, включає складнощі з підключенням до інженерних мереж, захисні бар'єри при виході на міжнародні ринки, незавершену адаптацію законодавства до норм ЄС у сфері безпеки та контролю продукції, проблеми з блокуванням податкових накладних та невідповідність логістичних потужностей зростаючим потребам агропромислових виробників. Економічні втрати аграрної галузі від війни лише на

момент 2022 року оцінювалися у 22 мільярди доларів. Доходи сільського господарства та суміжних секторів знизилися на 10-30% (Громов, 2022).

Урожай сільськогосподарських культур в Україні в 2023 році значно перевищив внутрішні потреби країни, досягнувши рівня в 1,5-3 рази вище необхідного для внутрішнього споживання. Станом на кінець грудня 2023 року, загальний обсяг зібраного врожаю склав 79,2 мільйона тонн. З цього обсягу 58,4 млн тонн припадає на зернові та зернобобові культури, а 20,8 млн тонн – на олійні культури. Додатково було зібрано 11,9 млн тонн цукрових буряків (УСАВ, 2023).

За підсумками 2023 року виробництво молока не лише досягло, але й перевищило довоєнні показники. Загальний обсяг виробництва молока підприємствами за період з січня по грудень 2023 року склав 2 млн 807 тис. тонн, що на 6% більше порівняно з попереднім роком. Цей результат навіть перевершив показники 2021 року, коли було вироблено 2 млн 767,7 тис. тонн молока.

2024 рік виявився складним періодом для сільського господарства України, яке зіткнулося з серйозними викликами та перешкодами. Після рекордних показників попереднього року галузь зазнала значного спаду виробництва та експорту, що особливо відчутно вплинуло на зернові та олійні культури.

Основною проблемою стала нездатність виробників здійснювати повномасштабний експорт орієнтованих на зовнішні ринки культур. Це призвело до суттєвого зменшення надходжень, необхідних для підтримки та розвитку виробництва у наступному 2025 році. Така ситуація створила замкнене коло, де зменшення експорту призводить до скорочення ресурсів для виробництва, що, в свою чергу, може ще більше обмежити експортні можливості в майбутньому (Белкін, 2024).

У результаті цих негативних тенденцій, виробники змушені були зосередитися переважно на задоволенні потреб внутрішнього ринку. Хоча це

допомагає забезпечити продовольчу безпеку країни, такий підхід несе в собі серйозні ризики для аграрного сектору в цілому. Втрата значної частини доходів від експорту може суттєво підірвати фінансову стійкість як окремих фермерів, так і

великих сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, економічний розвиток України в умовах світової конкуренції залежить від кількох ключових факторів (Табл. 3).

Таблиця 3. Ключові драйвери розвитку конкурентоспроможної національної економічної моделі України

Драйвери	Коментарі
Аграрний потенціал	Реалізація через інвестиції в сучасні технології та розширення міжнародних ринків
Енергетична незалежність	Забезпечення стабільності через використання відновлюваних джерел енергії та зменшення імпорту
Оновлення промислового сектору	Підвищення конкурентоспроможності через розвиток машинобудування та металургії
Покращення інвестиційного клімату	Залучення іноземних капіталів через реформи та боротьбу з корупцією
Ефективна експортна стратегія	Розробка стратегій для ефективнішої взаємодії на міжнародних ринках
Інвестиції в освіту і наукові дослідження	Створення умов для розвитку нових високотехнологічних галузей, забезпечення тривалого росту та інновацій

Джерело: побудовано автором на основі власних досліджень

Детальний аналіз дозволяє виділити наступні:

1. Передовсім, великий аграрний потенціал країни може бути максимально реалізований через інвестиції в сучасні технології та розширення міжнародних ринків.

2. Значне місце займає і прагнення до енергетичної незалежності, яке може забезпечити стабільність через використання відновлюваних джерел енергії та зменшення імпорту.

3. Оновлення промислового сектору, особливо в машинобудуванні та металургії, також відіграє важливу роль у підвищенні глобальної конкурентоспроможності України.

4. Покращення інвестиційного клімату через реформи та боротьбу з корупцією сприятиме залученню іноземних капіталів, а розробка ефективної експортної стратегії дозволить країні ефективніше взаємодіяти на міжнародних ринках.

5. Нарешті, інвестиції в освіту і наукові дослідження створять ґрунт для розвитку нових високотехнологічних галузей, забезпечуючи тривалий ріст і інновації.

Такий комплексний підхід є вирішальним для досягнення сталого економічного розвитку України в

конкурентному світовому середовищі. Узагальнено ключові напрямки розвитку української національної економічної моделі в.

В підсумку, Україна має розробити адекватну комплексну стратегію посилення конкурентної позиції на світовому ринку зі врахуванням сучасного стану волатильності та загострення геополітичної нестабільності. Ключовим є дотримання даної стратегії в процесі її реалізації та виконання як короткострокових, так і довгострокових цілей розвитку національної економічної моделі в умовах глобального конкурентного середовища.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення ролі людського капіталу в посиленні конкурентних позицій України на світовому ринку.

Висновки. Наразі Україна перебуває в складному ендегенному становищі в умовах інтенсивної екзогенної конкуренції на світовому ринку. Відповідно національна економічна модель України має враховувати поточний стан і сучасні виклики, а також перспективні напрямки розвитку, виходячи з конкурентних позицій країни. Залучення зовнішньої допомоги залишається ключовим елементом національної економічної моделі України на сучасному етапі. Високий рівень витрат

на оборону створює додаткові виклики для фінансування цивільних потреб, які покриваються за рахунок іноземної підтримки. Нерегулярність фінансової допомоги ускладнює стабільність економічної політики та конкурентну позицію України на світовому ринку. Аграрний сектор відіграє важливу роль у національній економіці України та її конкурентній позиції на світовому ринку. Зміни в обсягах експорту зернових та соняшникової олії вказують на значні виклики та можливості для України в агропромисловому виробництві.

Аграрний сектор України пройшов складний шлях від стабільного зростання до серйозних випробувань, спричинених повномасштабною війною. До 2022 року галузь демонструвала вражаючі показники, забезпечуючи 16% ВВП країни та

генеруючи значні експортні надходження. Однак військові дії призвели до масштабних втрат і порушення звичних процесів виробництва та експорту.

Незважаючи на значні труднощі, український аграрний сектор продемонстрував неймовірну стійкість. Проте 2024 рік приніс нові виклики, пов'язані зі скороченням виробництва та експорту, особливо зернових та олійних культур. Це створює загрозу для фінансової стабільності суб'єктів аграрної сфери.

Необхідність розробки ефективних експортних стратегій стає все більш актуальною. Економічний розвиток України в умовах світової конкуренції залежить від багатьох чинників. Комплексний підхід до реалізації цих напрямків є вирішальним для досягнення сталого економічного розвитку.

Література:

1. Acharyya, R., & Kar, S. (2014). International trade and economic Development. In *Oxford University Press*, 38-45. DOI <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199672851.001.0001>
2. Белкін І.В. (2024). Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи розвитку. *Наукові перспективи*, 4(46), 484-498. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-484-498](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-484-498)
3. ВРУ (2022). Комітет з питань аграрної та земельної політики. Блокування морських портів в Україні спричиняє рекордне зростання цін на продукти харчування. *Голос України*. Доступ через: <http://www.golos.com.ua/article/358736>
4. Громов, О. (2022). Сільське господарство під час війни: зміна пріоритетів. *Урядовий кур'єр*. Доступ через: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silskogospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/>
5. Дудка, Ю.П. (2009). Конкурентоспроможність економіки та економічна безпека України: проблеми взаємодії та взаємозв'язку у форматі неоліберальної парадигми глобалізації. *Вісник Хмельницького національного університету*, 4(3), 177-182. Доступ через: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_4_3/pdf/177-182.pdf
6. Gereffi, G. (2011). Global value chains and international competition. *Antitrust Bulletin*, 56(1), 37-56. DOI <https://doi.org/10.1177/0003603x1105600104>
7. Jhamb, S., Turcanu, R. (2022). A scholarly review of Global Business Indications and Economic Trends: Understanding international competitiveness, economic globalization, and digitization through the lens of the COVID-19 Pandemic and the new Normal. *Journal of*

- Marketing Development and Competitiveness*, 16(3), 11-17. DOI <https://doi.org/10.33423/jmdc.v16i3.5584>
8. Kaczmarczyk, P., & Flassbeck, H. (2023). Foreign direct investments and the dynamics of trade and capital flows: Schumpeterian insights for sustained development. *Global Policy*, 14(3), 477-488. DOI <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13209>
9. KSE (2024). Kyiv School of Economics. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України через війну. Отримано 20.06.2024 з: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/>
10. Lusha, E. (2024). National and International Collaboration and its Impact on Economic Development. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1), 76-83. DOI <https://doi.org/10.56345/ijrdv11n111>
11. Макалюк, І., Кашпуренко, Т., & Баранніков, М. (2023). Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. *Економіка та суспільство*, 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7>
12. Машкара-Чокнадій, В.В., & Паклач К.С. (2021). Особливості економічної конкуренції в умовах глобалізації світової економіки. Доступ через: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/45297>
13. Михальчук, В. (2022). Збитки, завдані сільськогосподарському сектору внаслідок війни. *Interfax-Україна*. Доступ через: <https://interfax.com.ua/news/economic/849293.html>
14. Мінагро (2024). Міністерство аграрної політики та продовольства України. Експорт з України зернових, зернобобових та борошна. Доступ через: [29](https://minagro.gov.ua/napryamki/eksport-do-krain-</div><div data-bbox=)

[ies/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna](#)

15. Мінфін (2024). Валовий внутрішній продукт в Україні. Доступ через: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
16. НБУ (2024). Макроекономічні показники. Доступ через: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>
17. НБУ. Інфляційний звіт (2024). Доступ через: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2024-roku>
18. Румик, І.І. (2012). Інвестиційна діяльність в умовах продовольчої та фінансової кризи. *Науковий вісник Академії муніципального управління*, 12, 141-148. Доступ через: <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/statti/200-investytsiina-diialnist-v-umovakh-prodovolchoi-tafinansovoi-kryvy>
19. Румик, І.І. (2012). Оцінка загроз продовольчої безпеки України. *Збірник наукових праць «Вчені записки Інституту економіки та права «КРОК»*, 32(2), 137-143. <https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/statti/199-otsinka-zahroz-prodovolchoi-bezpeky-ukrainy>
20. Румик, І.І. (2020). Продовольча безпека держави: питання теорії, методології, практики: монографія. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». DOI: <https://doi.org/10.31732/FS>
21. Rumyk, I. (2021). Modelling the impact of economic indicators on food security. *Economics, Finance and*

- Management Review*, 2(6), 4-13. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2021-2-4>
22. Singh, A. (2016). Competition, competition policy, competitiveness, globalization and development. In *Edward Elgar Publishing eBooks*, 666-688. DOI <https://doi.org/10.4337/9781782544685.00043>
23. UCAB (2023). Український клуб аграрного бізнесу. Сільське господарство в умовах воєнного часу: другий рік боротьби за виживання. Доступ через: <https://www.ucab.ua/ua/pres-sluzhba/novosti/silske-go-spodarstvo-v-umovakh-voennogo-chasu-drugiy-rik-borotbi-za-vizhivannya>
24. Укрметалургпром (2024). Україна у світовому металургійному виробництві за 2 місяці 2024 р. Доступ через: <https://www.ukrmetprom.org/ukraina-u-svitovomu-metalurgiyному-v-37/>
25. Vukšić, G. (2013). Developing countries in competition for foreign investment. *Journal of International Trade & Economic Development*, 22(3), 351-376. DOI <https://doi.org/10.1080/09638199.2011.578751>
26. Ясько, Ю.І. (2020). Розвиток конкуренції як фактор посткризового відновлення економіки. *Ефективна економіка*, 10. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.10.64](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.10.64)